

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

10.03.2022.

Nr. 6-6/6

ATZINUMS pārbaudes lietā Nr.2021-60-22

[persona A]
[e-pasta adrese]

Satiksmes ministrija
satiksmes.ministrija@sam.gov.lv

**Vides aizsardzības un reģionālās
attīstības ministrija**
pasts@varam.gov.lv

Olaines novada pašvaldība
pasts@olaine.lv

VSIA Latvijas Valsts ceļi
lvceli@lvceli.lv

Par trokšņu piesārņojumu no autoceļa A8

Tiesībsargs ir izskatījis pārbaudes lietu Nr. 2021-60-22, kas ierosināta, pamatojoties uz [personas A] (turpmāk – Iesniedzēja) 2021.gada 12.augusta iesniegumu, kas Tiesībsarga birojā reģistrēts 2021.gada 13.augustā ar Nr.1202, par tiesību uz labvēlīgu vidi aizskārumu saistībā ar trokšņa piesārņojuma no valsts autoceļa A8.

Izvērtējot pārbaudes lietas tiesiskos un faktiskos apstākļus, tiesībsargs sniedz šādu atzinumu, norādot turpmāko.

I. Faktiskie apstākļi

1.Iesniedzējai pieder nekustamais īpašums [“A”], B pagastā, Olaines novadā, kadastra numurs [8...016] (turpmāk – Īpašums) ar tā sastāvā esošu dzīvojamo māju ar

kadastra apzīmējumu [8...001] (turpmāk – Māja), kas ierakstīts Rīgas rajona tiesas B pagasta zemesgrāmatas nodalījumā Nr.[1...150] (turpmāk – zemesgrāmata).

Māja ir celta 1916.gadā¹ un Iesniedzējas ģimene dzīvojot Mājā kopš 1944.gada. 1980-tajos gados aptuveni 4m attālumā no Mājas, vietā, kur iepriekš, kā norāda Iesniedzēja, esot atradies Īpašumam piederošs ābeļdārzs, klēts un kūts, ir izbūvēts valsts galvenais autoceļš A8 Rīga-Jelgava-Lietuvas robeža (Meitene) (turpmāk – Autoceļš A8). Zemesgrāmatā Īpašumam ir ierakstīta atzīme - tehniskās kategorijas autoceļa Rīga-Jelgava 200 m aizsargjosla 0,07 km².

[Izkopējums no kadastrs.lv]

Kā norāda Iesniedzēja, trokšņa līmenis visas diennakts garumā ievērojami pārsniedzot pieļaujamos robežlielumus. Saskaņā ar izstrādātajiem rīcības plāniem trokšņa mazināšanas pasākumi tiek plānoti jau no 2009.gada, taču nav īstenoti. Problēmas mazināšanai Iesniedzēja vairākkārtīgi ir vērsusies atbildīgajās iestādēs, taču situācija nav mainījusies un arī pārredzamā nākotnē trokšņa samazināšanas risinājums netikšot īstenots.

2. Neskatoties uz to, ka ir izstrādātas trokšņu kartes, Rīcības plāns, apzinātas diskomforta zonas un ir zināmi trokšņa robežlielumu pārsniegumi Latvijas autoceļu tuvumā, Veselības inspekcija organizēja trokšņa līmeņa mērījumus Mājas dzīvojamajās telpās. 2021.gada 29.septembrī no plkst. 07:00 līdz plkst.19:00 Pārtikas drošības, dzīvnieku veselības un vides zinātniskais institūts "BIOR" (turpmāk – Institūts) veica trokšņa mērījumus Mājā, par ko 2021.gada 5.oktobrī sniedza Atzinumu Nr. A-719508-2021.01 un Testēšanas pārskatu Nr.PV-2021-P-719508.01 (turpmāk – Atzinums). Atzinumā norādīts, ka trokšņa līmenis Mājas dzīvojamajās telpās neatbilst Ministru kabineta 2014.gada 7.janvāra noteikumos Nr.16 “Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība” (turpmāk - Noteikumi Nr.16) 4. pielikuma 3.punktā noteiktajam robežlielumam $L_{Aeq(07-19)} 35 \text{ dB(A)}$:

- 1) Mājas 1. stāva dzīvojamā telpā ir $L_{Aeq(07-19)}$ ir $38,3 \pm 2,3 \text{ dB(A)}$;
- 2) Mājas 2. stāva dzīvojamā telpā ir $L_{Aeq(07-19)}$ ir $41,9 \pm 2,2 \text{ dB(A)}$.

Veselības inspekcija secinājusi, ka Mājas dzīvojamās telpās ir pārsniegti trokšņa robežlielumi (kas uzskatāmi par mērķlielumiem³) un ir zināmi vides trokšņa robežlielumu pārsniegumi Autoceļa A8 tuvumā. Veselības inspekcija ir aicinājusi:

- 1) Olaines novada pašvaldību (turpmāk – Olaines pašvaldība) iesaistīties sava novada iedzīvotāju problēmu risināšanā organizējot/plānojot/realizējot troksni samazinošos pasākumus;

¹ Latvijas Nacionālā arhīva Siguldas zonālā valsts arhīva 05.02.2021. izziņa Nr.LV_LNA_SZVA_6.2.2./128.

² Veselības inspekcija 10.11.2021. atbildē Nr. 4.2.-9/9253/2021 “Par troksni no autoceļa A8” ir skaidrojusi, ka Māja atrodas Ceļa ekspluatācijas aizsargjoslā, un saskaņā ar normatīvajiem aktiem, ja autoceļa aizsargjosla šķērso īpašumā esošu zemi, autoceļa aizsargjoslu nosaka kā īpašuma tiesību aprobežojumu. Autoceļa aizsargjoslu nosaka tā pašvaldība, kuras teritorijā atrodas attiecīgais autoceļš, saskaņojot ar Satiksmes ministriju (valsts autoceļiem). Aizsargjoslās gar autoceļiem, aizsargjoslās gar dzelzceļiem un teritorijās, kas atrodas tuvāk par 30 m no stacionāriem trokšņa avotiem, vides trokšņa robežlielumi uzskatāmi par mērķlielumiem.

³ Saskaņā ar likuma “Par piesārņojumu” 13.panta trešo daļu un Ministra kabineta 2014. gada 7.janvāra noteikumu Nr.16 “Trokšņu novērtēšanas un pārvaldības kārtība” 2.pielikuma 1.punkta piezīmi aizsargjoslās gar autoceļiem, aizsargjoslās gar dzelzceļiem un teritorijās, kas atrodas tuvāk par 30 m no stacionāriem trokšņa avotiem, vides trokšņa robežlielumi uzskatāmi par mērķlielumiem.

2) VSIA “Latvijas Valsts ceļi” (turpmāk – LVC) sadarbībā ar Satiksmes ministriju un Olaines novada pašvaldību plānot pasākumus trokšņa samazināšanai Autoceļa A8 aizsargjoslā esošajā īpašumā.

3. Satiksmes ministrija ir paskaidrojusi, ka atbilstoši likumam “Par piesārņojumu” un Noteikumiem Nr.16 Satiksmes ministrija un LVC atbild par trokšņa kartēšanu un trokšņa stratēģisko karšu izstrādi, kā arī rīcības plāna trokšņa samazināšanai izstrādi autoceļiem, uz kuriem satiksmes intensitāte ir vairāk nekā trīs miljoni transportlīdzekļu gadā.⁴

Atbilstoši likuma “Par autoceļiem” 7.panta trešajai daļai valsts autoceļu tīkla pārvaldīšana, valsts autoceļu tīkla finansējuma administrēšana un ar to saistīto darbu programmu vadība un izpildes kontrole, kā arī iepirkumu organizēšana valsts vajadzībām ir deleģēta LVC saskaņā ar Satiksmes ministrijas deleģēšanas līgumu.

Autoceļam A8 posmā km 16,75 – 17,75 gar [ciemu C] un Īpašumu 2017.gadā ir izstrādāta gan Trokšņa stratēģiskā karte valsts galvenā autoceļa A8 Rīga – Jelgava – Lietuvas robeža (Meitene) posmam no Rīgas līdz autoceļam P100 Jelgava – Dalbe (turpmāk - trokšņa stratēģiskā karte)⁵, gan 2018.gadā izstrādāts “Rīcības plāns vides trokšņa samazināšanai valsts autoceļu posmiem 2019. – 2023.gadam”⁶ (turpmāk - rīcības plāns).

Atbilstoši rīcības plānā noteiktajam trokšņa samazināšanas pasākumu atmaksāšanās laikam, pasākumu veikšana akustiskā diskomforta zonā [ciems “C”] ir noteikta kā 13.prioritāte un šo pasākumu realizācija ātrāk ir atkarīga no Olaines pašvaldības darbībām.

Akustiskā diskomforta zonā [ciems “C”], atbilstoši 2017.gada datiem bija aptuveni 330 trokšņa ietekmēti cilvēki.⁷

Rīcības plāns balstās uz vairākiem kritērijiem, piemēram, iedzīvotāju blīvumam teritorijā ir jābūt vismaz 250 iedz/km² un kopējam iedzīvotāju skaitam akustiskā diskomforta zonā jābūt lielākam par 100. Tāpēc atsevišķiem nekustamajiem īpašumiem pasākumus neesot racionāli veikt un tiek skatīta visa skartā teritorija vienkopus.⁸

3.1. Trokšņa stratēģiskā kartē Diennakts trokšņa līmeņa rādītāju L_{diena} kartē autoceļam A8 posmam Rīga – P100⁹ ir konstatējams, ka trokšņa izkliedes līmenis teritorijā, kur atrodas Īpašums L_{diena} ir norādīts kā 70 – 74 dB (A).

2017.gada trokšņa kartes balstītas uz 2014.gada datiem, kad satiksmes intensitāte gar Māju bija 22701 aut/dnn, savukārt 2020.gada satiksmes intensitāte ir pieaugusi līdz 26671 aut/dnn, t.i., palielinājusies $\approx 1,14$ reizes.¹⁰

Rīcības plānā nav nosaukti konkrēti pasākumi trokšņa mazināšanai pie Īpašuma, taču Īpašums atrodas akustiskā diskomforta zonā [ciems “C”]. Kā vērtētie pasākumi visai šai zonai ir atzīmēta tikai trokšņa barjera. Norādīts, ka visi Rīcības plānā minētie pasākumi ir īstenojami pietiekama finansējuma pieejamības gadījumā. Vienlaikus

⁴ Satiksmes ministrijas 04.02.2022. atbilde Nr. 01-13/449 “Par autoceļa A8 radīto troksni”.

⁵ Pieejama: <https://lvceli.lv/celu-tikls/celu-kartes/troksnu-kartes/>.

⁶ <https://lvceli.lv/celu-tikls/projekti/ricibas-plans-vides-troksna-samazinasanai-valsts-autocelu-posmiem/>.

⁷ VSIA “Latvijas Valsts ceļi” 20.04.2021. atbilde Nr. 2.1/5477 “Par trokšņa samazināšanas pasākumiem autoceļā A8”.

⁸ Satiksmes ministrijas 02.07.2022. atbilde Nr. 01-13/2711 “Par īpašumu [“A”] Olaines novada B pagastā”.

⁹ file:///C:/Users/INGA~1/PEI/AppData/Local/Temp/Troksna_izkliede_A8_Ldiena.pdf.

¹⁰ VSIA “Latvijas Valsts ceļi” 14.05.2021. atbilde Nr. 2.1/7309 “Par trokšņa samazināšanas pasākumiem autoceļā A8”.

norādīts, ka akustiskajās diskomforta zonās, tostarp ciemā [“C”], kur apbūvi ir atļāvusi konkrētā pašvaldība pēc Ministru kabineta 2004. gada 13. jūlijā pieņemtajiem noteikumiem Nr. 597 “Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība” (turpmāk – Noteikumi Nr.597)¹¹, noteiktā, ka teritorijā, kurā trokšņa rādītāja Lnakts [...] vērtība pārsniedz šo noteikumu 2. pielikumā minēto trokšņa robežlielumu ne vairāk kā par 15 dB (A), pieļaujama vietējās pašvaldības teritorijas plānojumā noteiktajam plānotajam (atļautajam) teritorijas izmantošanas veidam atbilstošu ēku būvniecība vai rekonstrukcija, ja tiek projektēti un īstenoti prettrokšņa pasākumi atbilstoši Latvijas būvnormatīvā LBN 016–03 “Būvakustika” noteiktajām prasībām. Attiecīgā pašvaldība var atļaut dzīvojamās mājas rekonstrukciju, ja pēc rekonstrukcijas nav plānots būtiski palielināt iedzīvotāju skaitu un iedzīvotāji ir brīdināti par trokšņa robežlielumu pārsniegšanu un ir piekrituši rekonstrukcijai.

3.2. LVC ir skaidrojusi, ka “nepietiekoša finansējuma dēļ laika periodā līdz 2021.gadam valsts autoceļu tīklā, tai skaitā gar Autoceļu A8, trokšņa samazināšanas pasākumi nav īstenoti.

LVC skaidro, ka “normatīvajos aktos noteiktās prasības trokšņa samazināšanas rīcības plāna izstrādei, plānā noteiktie kritēriji un prioritātes, kā arī plāna realizēšanai pieejamais finansējums nosaka to, ka pasākumi vispirms jāveic posmos ar lielāku ieguvumu iespējami lielākam iedzīvotāju skaitam. Tikai pēc prioritāro pasākumu veikšanas var tikt plānoti pasākumi posmos ar mazāku iedzīvotāju skaitu, kā arī posmos gar atsevišķām viensētām.”¹²

3.2.1. Tostarp “neviens no rīcības plānā iekļautajiem pasākumiem neparedz atsevišķu, lokālu pasākumu veikšanu tikai vienai vai vairākām mājām”.¹³

Saskaņā ar izstrādāto programmu Vides trokšņa samazināšana valsts autoceļiem 2021. – 2023.gadā ir paredzēts veikt trokšņa samazināšanas pasākumus šādās akustiskajās zonās – Salaspils, Jaunmārupe, Vangaži un Dārziņi.

Nemot vērā:

- trokšņa samazināšanas pasākumiem 2021. – 2023. gadā piešķirto finansējumu,
- 2018.gadā izstrādātajā rīcības plānā trokšņa samazināšanai aprēķināto pasākumu atmaksāšanās laiku,
- to, ka daļa no rīcības plānā iekļautajiem trokšņa samazināšanas pasākumiem gar Autoceļu A8 noteikti kā 2.prioritātes pasākumi,

trokšņa samazināšanas pasākumus gar Autoceļu A8 2021.-2023.gadā nav paredzēts veikt.”¹⁴

3.2.2. Māja, kā pauž LVC, “atrodas [C] ciemā, kurš ir izbūvēts galvenokārt pēc 2004.gada, t.i., pēc tam, kad atbilstoši normatīvajiem aktiem par trokšņa pārvaldīšanu [C] ciemā uzbūvētajām mājām vajadzēja tikt projektētiem un īstenotiem prettrokšņa pasākumiem. Šie pasākumi pretēji normatīvo aktu prasībām nav veikti. Tāpēc rīcības plānā iekļautie prettrokšņa pasākumi akustiskā diskomforta zonā [ciems “C”] ar aptuvenajām izmaksām 744300 EUR bez PVN ir jārisina Olaines pašvaldībai, kas ir

¹¹ Ministru kabineta 2004. gada 13. jūlija noteikumi Nr. 597 „Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība” ir zaudējuši spēku un 2014. gada 7. janvārī ir aizstāti ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 16 „Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība”.

¹² VSAI “Latvijas Valsts ceļi” 12.11.2021.atbilde Nr.2.1./18862 “Par trokšņa piesārņojumu no autoceļa A8 ”.

¹³ VSIA “Latvijas Valsts ceļi” 20.04.2021. atbilde Nr. 2.1/5477 “Par trokšņa samazināšanas pasākumiem autoceļā A8”.

¹⁴VSIA “Latvijas Valsts ceļi” 11.02.2021. atbilde Nr.2.1./1758 “Par trokšņa samazināšanas pasākumiem gar autoceļu A8”.

atļāvusi teritorijas apbūvi un uzraudzījusi būvniecības procesu atbilstoši Būvniecības likumam un citiem saistošajiem normatīvajiem aktiem”¹⁵.

3.3. Satiksmes ministrija skaidroja, ka, ņemot vērā, ka Īpašums faktiski atrodas Autoceļa A8 nodalījuma joslā, kurai atbilstoši likuma “Par autoceļiem” 27.¹ panta otrajai daļai ir jābūt 25m no autoceļa ass uz katru pusi, iespējams, ka trokšņa samazināšanas pasākumus varēs veikt tikai tad, ja tiks daļēji atsavināts Īpašums.

3.3.1. LVC speciālisti ir uzsākuši Īpašuma atsavināšanas lietderīguma izvērtēšanu. Tai skaitā vērsušies Olaines pašvaldības būvvaldē ar lūgumu izvērtēt Īpašuma provizorisko sadales priekšlikumu daļā par pēc plānotās zemes sadales paliekošo (atlikušo) zemes vienības daļu – vai tā pēc savas platības, apgrūtinājumiem, konfigurācijas vai citu apstākļu dēļ ir/nav izmantojama atbilstoši vietējās pašvaldības teritorijas plānojumam, un šobrīd ir sagatavoti dokumenti Īpašuma provizoriskai novērtēšanai. Pēc provizoriskā novērtējuma LVC varēs sniegt pilnīgu atbildi par atsavināšanas procesa lietderīguma izvērtējumu. Ņemot vērā to, ka atsavināšanas lietderīguma izvērtēšana ir komplekss un laikietilpīgs pasākums, to esot paredzēts veikt līdz 2022.gada maijam.

3.3.2. Būvprojekts trokšņa samazināšanas pasākumu veikšanai gar Īpašumu tiks izstrādāts un trokšņa samazināšanas risinājumi tiks realizēti tad, ja izvērtējuma rezultātā tiks nolemts neveikt Īpašuma atsavināšanu. Vienlaikus tiek norādīts, ka trokšņa samazināšanas pasākumu izmaksas 60m garumā varētu būt aptuveni 85 000 EUR (t.sk. PVN).¹⁶

4. Satiksmes ministrija ir norādījusi, ka atbilstoši rīcības plānā noteiktajam trokšņa samazināšanas pasākumu atmaksāšanās laikam, pasākumu veikšana akustiskā diskomforta zonā [ciems “C”] ir noteikta kā 13.prioritāte un šo pasākumu realizācija ātrāk ir atkarīga no Olaines pašvaldības darbībām.

Tostarp Satiksmes ministrija ir uzsvērusi, ka izstrādes procesā esošajā Olaines novada teritorijas plānojumā ir paredzēts likvidēt Autoceļa A8 aizsargjoslu gar akustiskā diskomforta zonu [ciems “C”], kā arī tiek plānota turpmāka apbūve Autoceļa A8 tiešā tuvumā.¹⁷

Kā norāda LVC, liela daļa pašvaldību, tai skaitā Olaines pašvaldība, teritorijas plānošanas dokumentu izstrādes procesā veicot valsts autoceļu aizsargjoslu faktisku likvidēšanu un nosakot tās pa ceļu zemes nodalījuma joslas robežām, kā arī pretēji normatīvo aktu prasībām tuvinot jutīgu apbūvi valsts autoceļiem, rada situāciju, kad faktiski ir neiespējami nodrošināt šādu teritoriju iedzīvotājiem normālus dzīves apstākļus no trokšņa pārsnieguma un gaisa piesārņojuma viedokļa.

LVC situācijas risinājumu saredz:

- 1) pašvaldībām un teritoriju plānošanas dokumentu izstrādātājiem konsekventi ievērojot normatīvajos aktos noteiktās prasības, izstrādātās trokšņa stratēģiskās kartes un nosacījumus teritorijas plānošanas dokumentu izstrādei,
- 2) atbilstoši rīcības plānam un pieejamajam finansējumam, pakāpeniski īstenojot trokšņa samazināšanas pasākumus gar valsts autoceļiem.¹⁸

¹⁵ VSIA “Latvijas Valsts ceļi” 19.11.2020. atbilde Nr.2.1./16119 “Par trokšņa samazināšanas pasākumiem autoceļā A8”.

¹⁶ Satiksmes ministrijas 04.02.2022. atbilde Nr. 01-13/449 “Par autoceļa A8 radīto troksni”.

¹⁷ VSIA “Latvijas Valsts ceļi” 14.05.2021. atbilde Nr. 2.1/7309 “Par trokšņa samazināšanas pasākumiem autoceļā A8”.

¹⁸ VSAI “Latvijas Valsts ceļi” 12.11.2021.atbilde Nr.2.1./18862 “Par trokšņa piesārņojumu no autoceļa A8”.

5. Olaines pašvaldība ir skaidrojusi, ka nevar pilnībā piekrist LVC nostājai par Olaines pašvaldības pienākumu un atbildību prettrokšņa pasākumu īstenošanā, jo Jaunolaines ciema teritorijā, kurā no 2004.gada attīstījusies [ciema C] apkaime, pastāvējusi arī ekspluatācijā nodota dzīvojamā apbūve pirms trokšņa regulējuma – Ministru kabineta 2004.gada 13.jūlija noteikumiem Nr. 597 “Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība”, kas spēku zaudēja ar Noteikumu Nr.16 spēkā stāšanos. Attīstoties Rīgas reģionam, Jelgavas pilsētai, kā arī Ozolnieku novadam uz Autoceļa A8 ir pieaugusi transporta un trokšņa intensitāte.

Pašvaldība uzskata, ka tikai kopējas sadarbības rezultātā ar LVC, ir iespējams rast iespēju prettrokšņu pasākumu plānošanai, finansēšanai un īstenošanai, akcentējot, ka Autoceļš A8 nav pašvaldības ceļš un Olaines pašvaldības budžetā nav iespējams atrast norādīto indikatīvo finansējumu ≈ 1 mlj.eiro apmērā prettrokšņu pasākumu izveidei.¹⁹ Pašvaldība atzīmējusi, ka atbilstoši normatīvajam regulējumam par trokšņa robežlielumu pārsniegšanu ir atbildīga persona, kuras īpašumā, lietošanā vai valdījumā esošā trokšņa avota darbības dēļ ir pārsniegti trokšņa robežlielumi²⁰, kas šajā gadījumā esot LVC. Ievērojot labas pārvaldības principu un normatīvajos aktos noteikto, pašvaldība savu iespēju robežās ir gatava sadarboties trokšņu mazināšanas pasākumu ieviešanā ar LVC ne tikai [ciema C] apkaimes tuvumā, bet arī citos Autoceļa A8 posmos, kur nepieciešama vides trokšņu mazināšana.²¹

Olaines pašvaldības būvvalde, atbildot uz LVC informācijas pieprasījumu, kas pamatots ar Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likuma 6.pantu, izvērtēt Īpašuma sadales priekšlikumu, paskaidrojusi, ka zemes ierīcības projekts nav pieļaujams un Īpašumu nav iespējams sadalīt, lai izveidotu savrupmāju dzīvojamās apbūves zemes vienību, kā tas noteikts [B pagasta] padomes 2008. gada 16.jūlija saistošo noteikumu Nr.8 „[B pagasta] teritorijas plānojums 2008. – 2020.gadiem grafiskā daļa, teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi” III. daļas Grafiskā daļa karte M1:10000 „[B pagasta] teritorijas plānotā (atļautā) izmantošana”.²²

Proti, Īpašumu nav iespējams sadalīt pēc LVC priekšlikuma, lai Īpašums būtu izmantojams atbilstoši teritorijas plānojuma nosacījumiem.

II Juridiskais pamatojums

6. Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 115. pants nosaka: „Valsts aizsargā ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, sniedzot ziņas par vides stāvokli un rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu.”

No minētās tiesību normas izriet divi būtiski satura elementi:

- 1) valstij²³ ir konstitucionāls pienākums aizsargāt vidi un
- 2) personai ir subjektīvās tiesības dzīvot labvēlīgā vidē²⁴.

¹⁹ Olaines novada pašvaldības 04.01.2021. atbilde Nr. ONP/1.12./21/33-ND “Par trokšņa samazināšanas pasākumiem autoceļā A8”.

²⁰ Ministru kabineta 2014.gada 7.janvāra noteikumiem Nr.16 “Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība” 13.punkts.

²¹ Olaines novada pašvaldības 08.02.2021. atbilde Nr. ONP/1.12./21/700-ND “Par trokšņa samazināšanas pasākumiem autoceļā A8”.

²² Olaines novada pašvaldības būvvaldes 10.12.2021. atbilde Nr.BIS-BV-47-2021-613 (7.4.) “Par izvērtējuma sniegšanu nekustamā īpašuma [A] (kadastra Nr.[8...016]) atbilstoši teritorijas plānojumam”

²³ Ar terminu “valsts” ir saprotamas arī pašvaldības un citas atvasinātās publisko tiesību juridiskās personas, kurām kopīgi ar valsts pārvaldes iestādēm ir pienākums aizsargāt ikviena tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, rūpējoties par tās saglabāšanu un uzlabošanu. Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības S.Meiere, I.Čepāne, 115.panta komentārs, 727.lp.

Šajā normā ir ietverts valsts pozitīvais pienākums rūpēties par vides aizsardzību. Lai aizsargātu vidi un ievērotu subjektīvās tiesības uz vidi, valstij ir pienākums atturēties no vidi degradējošu darbību veikšanas, kā arī pieņemt tādu vides politiku, kas veicina dabas vides saglabāšanu un vides kvalitātes uzlabošanu. Valstij ir arī pienākums pasargāt cilvēkus no vides riska, ko rada ne tikai valsts, bet arī privātpersona.

Tiesību dzīvot labvēlīgā vidē materiālā dimensija²⁵ paredz tiesības dzīvot vidē, kuras stāvoklis neapdraud personas veselību un labklājību.

Latvijas Republikas Satversmes tiesa (turpmāk – Satversmes tiesa) ir secinājusi, ka Satversmes 111. pantā ietvertās tiesības uz veselību cita starpā ietver arī tiesības uz veselīgiem vides apstākļiem.²⁶

Satversmes tiesa ir secinājusi, ka “troksnis kā vides piesārņojums ietekmē tās vides kvalitāti, kurā persona uzturas. Tas, izplatoties apkārtējā vidē, var nodarīt kaitējumu personas veselībai. Līdz ar to tiesības dzīvot labvēlīgā vidē ietver arī tiesības uz veselīgiem vides apstākļiem. No minētā secināms, ka Satversmes 115.pants, līdzīgi kā 111.pants, noteic arī valsts pienākumu aizsargāt personas veselību. Proti, Satversmes 111.pants aptver visas jomas, kas skar personas veselību. Savukārt Satversmes 115.panta kontekstā šis pienākums pamatā aplūkojams no vides aizsardzības viedokļa. Lai gan šajās normās valsts pienākums personas veselības aizsardzības jomā ir noteikts atšķirīgi, tomēr uz personas veselības aizsardzību no vides piesārņojuma – trokšņa – ir attiecināmas abas šīs pamattiesības”.²⁷

Tostarp, kā norādīts Satversmes komentāros (atsaucoties uz Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem), mājokļa neaizskaramības aizskaršana neaprobežojas tikai ar fiziskiem aizskārumiem, bet arī ietver citus traucējumus, kā troksni, emisiju, smakas un citas iejaukšanās formas. Smags piesārņojums var ietekmēt indivīda labsajūtu un traucēt baudīt mājokli tādā veidā, kas ietekmē arī privāto un ģimenes dzīvi²⁸.

6.1. No Satversmes 115. panta un 111. panta normām izriet, ka no cilvēktiesību viedokļa valstij ir pienākums veicināt vides kvalitātes uzlabošanu, lai aizsargātu un nodrošinātu cilvēku tiesības uz veselību, kā arī gādātu par personu iespēju sasniegt visaugstāko veselības līmeni. Pienākums aizsargāt tiesības uz veselību – tas nozīmē, ka valstij ir jāaizsargā persona no citu privātpersonu iejaukšanās tās pamattiesību realizācijā. Savukārt pienākums nodrošināt tiesības uz veselību – tas nozīmē, ka valstij ir jāveic konkrēti pasākumi pamattiesību īstenošanai²⁹. Satversmes 111. pants un 115. pants nenoteic, kādā veidā valstij ir jā rūpējas par tiesībām uz veselību un tiesībām uz dzīvi

²⁴Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S.Meieres, I.Čepānes 115.panta komentārs), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 727.lp. Papildus jānorāda, ka tiesību doktrīnā Satversmes 115. pantā nostiprinātās tiesības dzīvot labvēlīgā vidē vēsturiski ir saistītas ar tiesībām uz veselību, sk. Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S.Meieres, I.Čepānes 115.panta komentārs), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 719.lp.

²⁵Satversmes tiesas praksē vides tiesības materiālajā izpratnē nav vērtētas. Arī starptautiskajās cilvēktiesībās nav “izkristalizējies” skaidrs minēto tiesību saturs, pastāv uzskats, ka vides tiesības materiālajā izpratnē ir daļa no pilsoniskajām tiesībām uz dzīvi.

²⁶Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S.Olsenas 111.panta komentārs) prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 627.lp.

²⁷Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 16.punkts.

²⁸E.Danovskis, M.Ruķers, I.Lībiņa-Egner, Satversmes 96.panta komentārs // Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 264.lpp.

²⁹Sk. Satversmes tiesas 2002.gada 22.oktobra sprieduma lietā Nr.2002-04-03 secinājumu daļas 1.punktu, 2004.gada 23. aprīļa sprieduma lietā Nr.2003-15-0106 6.punktu un 2008.gada 29.septembra sprieduma lietā Nr.2008-37-03 12.1.2.punktu.

labvēlīgā vidē, tādēļ likumdevējam ir rīcības brīvība izvēlēties šā pienākuma izpildei piemērotākos līdzekļus, paredzot tos ārējos normatīvajos aktos³⁰.

Par vides normatīvajiem aktiem atzīstami ne vien tādi normatīvie akti, kas tieši attiecas uz vidi, bet arī tādi normatīvie akti, kas palīdz sasniegt valsts vides politikas mērķus – saglabāt, aizsargāt un uzlabot vides kvalitāti, ilgtspējīgi izmantot dabas resursus un nodrošināt kvalitatīvu dzīves vidi (..) ³¹.

Vides trokšņa normatīvais regulējums būtībā ir tas instruments, ar kuru valsts nosaka vides trokšņa standartus, kas attiecīgi var būt pieņemami vai nepieņemami no cilvēka tiesību uz veselības aizsardzību viedokļa.³²

Kā norādījis Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, “lai cilvēks būtu izolēts no citu cilvēku ietekmes, viņam būtu jādzīvo uz vientuļas salas tālu no apdzīvotām vietām, auto, kuģu un gaisa satiksmes ceļiem. Dzīvojot citur, cilvēkam līdz zināmai robežai jāpiecieš citu fizisku personu, kā arī juridisko personu radītie trokšņi, smakas un citi vides piesārņojumi. Minēto robežu demokrātiskā iekārtā parasti nosaka likums un no tā izrietošie normatīvie akti. Tomēr arī gadījumos, kad šāda robeža un/vai konkrēta valsts pārvaldes rīcība normatīvajos aktos nav noteikta, tā atvasināma no Satversmē garantētajām tiesībām uz veselību, dzīvību, privātās dzīves neaizskaramību un īpašumu (Satversmes 8.nodaļa).”³³

6.2. Likumdevēja rīcības brīvība ir ierobežota ar Eiropas Savienības normatīvo aktu uzstādījumiem attiecībā uz tiesībām dzīvot labvēlīgā vidē. Proti, 2002. gada 25. jūnija Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/49/EK par vides trokšņa novērtēšanu un pārvaldību³⁴ (turpmāk arī - Vides trokšņa novērtēšanas un pārvaldības direktīva), kas deklarē, ka Kopienas politikā paredzēts sasniegt augstu veselības un vides aizsardzības līmeni, un viens no šīs politikas mērķiem ir prettrokšņa aizsardzība³⁵ un šīs direktīvas mērķis ir formulēt kopēju pieeju, lai prioritārās jomās nepieļautu, novērstu vai samazinātu kaitīgās sekas (negatīvu ietekmi uz cilvēka veselību³⁶), ieskaitot kairinājumu, kas rodas, iedarbojoties vides troksnim. Tālab cita starpā pakāpeniski ir jāveic tādu rīcības plānu pieņemšana dalībvalstīs, kuru pamatā ir trokšņa kartēšanā iegūtie rezultāti, ar mērķi novērst un samazināt vides troksni, ja tas nepieciešams un, jo īpaši, ja tā ekspozīcijas līmenis var kaitīgi ietekmēt cilvēka veselību, kā arī saglabāt esošo stāvokli tur, kur tas ir labs.

Vides trokšņa novērtēšanas un pārvaldības direktīvas 5.pielikums paredz rīcības plānā iekļaujamo prasību minimumu. Šis minimums cita starpā prasa, lai rīcības plānā būtu paredzēta:

³⁰Par to, ka tiesības uz labvēlīgu vidi un attiecīgo valsts pienākumu rūpēties par vides saglabāšanu konkretizē likumi un citi ārējie normatīvie akti sk. arī Latvijas Republikas Satversmes komentāri, VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Aut. kol. (S.Meieres, I.Čepānes 115.panta komentārs), prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 727.lp.

³¹Sk. Satversmes tiesas 2007. gada 8. februāra sprieduma lietā Nr. 2006-09-03 11. punktu.

³² Latvijas Republikas tiesībsarga 2016.gada 12.oktobra atzinums Nr,6-6/26 pārbaudes lietā Nr. 2016-1-22.

³³ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 12.jūlija spriedums SKA -759/2013 8.p.

³⁴ Ar grozījumiem, kas izdarīti līdz ar Komisijas deleģēto direktīvu (ES) 2021/1226 (2020. gada 21. decembris)//Sk. http://publications.europa.eu/resource/ellar/b24a9f90-0520-11ec-b5d3-01aa75ed71a1.0019.02/DOC_1.

³⁵ 2002. gada 25. jūnija Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/49/EK par vides trokšņa novērtēšanu un pārvaldību preambulas 1.punkts.

³⁶ Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2002/49/EK par vides trokšņa novērtēšanu un pārvaldību 3. panta “b” apakšpunktu "kaitīgas sekas" nozīmē negatīvu ietekmi uz cilvēka veselību.

- rīcība, kuru kompetentās iestādes paredzējušas veikt turpmāko piecu gadu laikā,
- ilglaicīga stratēģija,
- finanšu informācija (ja ir pieejama): budžeti, izmaksu lietderības novērtējums, izmaksu un ieņēmumu novērtējums,
- noteikumi, kas paredzēti, lai izvērtētu rīcības plāna īstenošanu un rezultātus.

No direktīvas izriet, ka:

- 1) tā paredz pakāpeniskuma principu, proti, dalībvalstij pakāpeniski jāpieņem (jāuzlabo) rīcības plāni, kuru mērķis ir novērst un samazināt vides troksni, ja tas nepieciešams un jo īpaši ja tā ekspozīcijas līmenis var kaitīgi ietekmēt cilvēka veselību;
- 2) tā neparedz konkrētu rīcību (pasākumus), ko dalībvalstij ir jāveic ne īstermiņā (pieci gadi), ne arī ilgtermiņā;
- 3) tā neparedz arī termiņu ilgtermiņa pasākumu realizācijai;
- 4) tā arī obligātā kārtā neparedz norādīt konkrētu finansējuma apmēru.

Tādējādi šie jautājumi tiek atstāti risināšanai pēc valsts ieskatiem un iespējām. Kopumā jāsecina, ka Vides trokšņa novērtēšanas un pārvaldības direktīvas noteikumi ir vērsti uz to, lai dalībvalsts pakāpeniski veiktu pasākumus trokšņa samazināšanai, taču tā nenosaka konkrētus kritērijus direktīvas mērķa sasniegšanai. Tostarp rīcības plāna pasākumi ir jāpārskata un vajadzības gadījumā jāpārstrādā, ne retāk kā reizi piecos gados pēc minēto plānu apstiprināšanas.

6.3. Vides trokšņa novērtēšanas un pārvaldības direktīvas prasības ir iestrādātas likumā "Par piesārņojumu" 18.¹ pantā un pārejas noteikumu 10., 11.punktā.

Likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ pants paredz deleģējumu Ministru kabinetam izdot noteikumus, kas cita starpā paredzētu prasības un termiņus rīcības plāna trokšņa samazināšanai izstrādei. Noteikumu Nr.16 5.nodaļā paredz rīcības plāna izstrādes noteikumus. Noteikumu Nr.16 37.punkts nosaka, ka rīcības plānā cita starpā ietver šādu informāciju:

1) veiktie un plānotie pasākumi (arī ilgtermiņā) trokšņa samazināšanai vai esošās situācijas saglabāšanai teritorijās, kurās trokšņa rādītāji atbilst šo noteikumu prasībām;

1) pasākumi, kurus aglomerācijas pašvaldība³⁷ vai Satiksmes ministrija paredzējusi veikt turpmāko piecu gadu laikā trokšņa samazināšanai vai esošās situācijas saglabāšanai teritorijās, kurās trokšņa rādītāji atbilst šo noteikumu prasībām;

2) informācija par ilgtermiņa attīstības plāniem vai paredzētajiem projektiem, kas var ietekmēt rīcības plānā noteikto rezultātu sasniegšanu;

3) informācija par rīcības plānā iekļauto pasākumu prognozējamām izmaksām, kā arī, ja iespējams, izmaksu efektivitātes novērtējums un ieguvumu un zaudējumu novērtējums;

4) to cilvēku skaita samazināšanās novērtējums, kurus ietekmē troksnis (trokšņa radīti miega traucējumi vai cits diskomforts);

5) rīcības plāna īstenošanas un rezultātu novērtēšanas kārtība.

No minētā secināms, ka Latvijas Republikā normatīvajā līmenī ir ieviestas Vides trokšņa novērtēšanas un pārvaldības direktīvas prasības attiecībā uz rīcības plānu.

³⁷ Konkrētajā gadījumā pašvaldība

Vides trokšņa novērtēšanas un pārvaldības direktīva un rīcības noteikti vispārīgi pasākumi, kas, kā to pareizi norādījusi arī tiesa, vērsti uz plānveidīgu trokšņa apzināšanu, plānošanu un problēmzonu novēršanu.³⁸

Tomēr, kā norādīts iepriekš, rīcības plānā akustiskai diskomforta zonai [ciems "C"] kā piemērojamais pasākums ir atzīmēta tikai trokšņa barjera, Iesniedzējas Īpašums atsevišķi nav vērtēts.

III Tiesībsarga vērtējums

7. Vides trokšņa novērtēšanas un pārvaldības direktīva paredz, ka noteiktos gadījumos vides troksnis varētu būt arī lielāks par paredzēto vides kvalitātes vērtību, tomēr no likuma "Par piesārņojumu" izriet, ka robežlielums nekad nevar tikt pārsniegts, jo saskaņā ar minētā likuma 13. panta ceturto daļu pārsniegts var būt tikai mērķlielums ar apņemšanos pakāpeniski samazināt emisiju. Tā rezultātā nereti teritorijās, kur autosatiksmes radīts vides troksnis ir lielāks par Noteikumos Nr.16 noteikto robežlielumu³⁹.

Kā minēts iepriekš, rīcības plāns neparedz obligāti īstenojamus pasākumus noteiktā termiņā atsevišķu objektu aizsardzībai no trokšņa piesārņojuma.

7.1. Arī Satversmes 115. pantā noteiktās pamattiesības nav iztulkojamas kā personas pamattiesības dzīvot absolūti neskartā vidē vai valsts pienākums personai šādu vidi nodrošināt. Satversmes 115. pants, tieši pretēji, kā daudzkārt norādījusi Satversmes tiesa, prasa līdzsvarotu un atbildīgu apkārtējās vides uzlabošanu, kas ietver arī cilvēku dzīvei piemērotu apstākļu un sabiedrības labklājības nodrošināšanu⁴⁰.

Šobrīd nav tiesiska pamata atzīt par nepamatotu un cilvēktiesību standartam neatbilstošu apstākli, ka atbildīgās institūcijas neveic nekavējošus prettrokšņa pasākumus. Normatīvais regulējums neparedz personām tiesības prasīt tieši un nekavējoši prettrokšņu sienas uzstādīšanu. Tāpat formulējums "atbilstoši pieejamajiem finanšu resursiem" nav atzīstams par prettiesisku. Pirmkārt, finansiālos aspektu norādīšanu neparedz Vides trokšņa novērtēšanas un pārvaldības direktīva. Otrkārt, arī tiesību doktrīnā ir atzīts, ka tiesību uz veselību nodrošināšanā valsts pienākumu apjoms var būt atkarīgs no tās rīcībā esošajiem resursiem⁴¹. Ievērojot finanšu plūsmas mainīgo dabu, ir pieļaujama institūciju atsauce uz to finansiālajām iespējām.

Secināms, ka prettrokšņu pasākumu prioritizēšana ir izsvērtā pamatotā izmaksu un ieguvumu kalkulācijā.

7.2. Tomēr, "ja vides piesārņojums sasniedz tādu līmeni, ka ar to būtiski tiek aizskartas privātpersonu tiesības uz veselību, dzīvību, privātās dzīves neaizskaramību vai īpašumu un kad nebūtu taisnīgi sabiedrības vārdā prasīt, lai privātpersona ar to samierinātos, bet likums šādu situāciju neregulē, valstij ir no Satversmes izrietošs pozitīvs pienākums un līdz ar to arī privātpersonas subjektīvās tiesības prasīt veikt noteiktas darbības, lai samazinātu vides piesārņojumu (Satversmes 8.nodaļa)"⁴².

³⁸ Sk. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 12.jūlija spriedums SKA -759/2013 7.p.

³⁹ Vides aizsardzības un reģionālās ministrijas 2020.gada 1.jūnija Informatīvais ziņojums "Par vides trokšņa regulējumu", ko 2021.gada 18.februārī Ministru kabinets pieņēma zināšanai.

⁴⁰ Sk. Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008. gada 7. janvāra spriedumu lietā Nr. 2007-11-03

⁴¹ Sk. Satversmes tiesas 2008. gada 29. septembra sprieduma lietā Nr. 2008-37-03 12.1.2. punktu // <http://www.satv.tiesa.gov.lv/?lang=1&mid=19>

⁴² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013.gada 12.jūlija spriedums SKA -759/2013.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka, konstatējot būtiskus sabiedrības interešu aizskārumus, valsts institūcijām ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums rīkoties⁴³.

Satversmes tiesa ir uzsvērusi⁴⁴, ka Eiropas Komisija, vērtējot Vides trokšņa direktīvas īstenošanu, ir norādījusi, ka trokšņa piesārņojums joprojām ir būtiska vides veselības problēma Eiropā. Zinātniskie pētījumi pierāda, ka ilgstoša trokšņa iedarbība var atstāt ievērojamu negatīvu ietekmi uz cilvēka organisma funkcijām. Tomēr tiek atzīts, ka šobrīd trūkst izpratnes par ilgtermiņa sekām, ko attiecībā uz cilvēka veselību rada pārāk liels transportlīdzekļu izraisīts troksnis, un tāpēc joprojām trokšņa mazināšanas pasākumiem netiek piešķirta pietiekami augsta prioritāte. Taču ir jārikojas tādā veidā, lai mazinātu trokšņa ietekmi, tuvinoties Pasaules Veselības organizācijas ieteiktajiem līmeņiem⁴⁵.

7.3. Konkrētajā lietā Iesniedzēja neiebilst pret likumdevēja noteikto likumdevēja trokšņa līmeņa robežlielumu. Iesniedzēja vēlas sagaidīt no valsts rīcību, ar kuru tiktu aizsargātas viņas un viņas ģimenes tiesības dzīvot labvēlīgā vidē, kas ir leģitīma interese. “Demokrātiskā tiesiskā valstī pienācīgi veikti pozitīvie pasākumi, kas tai izriet no personas tiesībām uz veselību un tiesībām dzīvot labvēlīgā vidē, ir tādi, kur tiesību normas pieņēmjēja veiktais izvērtējums visupirms ir vērsts uz cilvēka kā augstākās vērtības aizsardzību. Tās ietver arī cilvēka cieņu kā vērtību, kas vienlaikus ir gan jāaizsargā, gan jānodrošina. Līdz ar to likumdevējam uz vidi jāraugās no “antropocentriska” viedokļa, proti, kā uz cilvēka vidi jeb tādu vidi, kas nepieciešama cilvēka izdzīvošanai un vajadzību apmierināšanai Tiesības dzīvot labvēlīgā vidē primāri aizsargā personu, tās intereses, proti, personas iespējas dzīvot tādā vidē, kurā tā var pilnvērtīgi, cilvēka cieņai atbilstoši funkcionēt un attīstīties.”⁴⁶

Ilgtermiņa konceptuālajā dokumenta “Latvijas izaugsmes modelis: Cilvēks pirmajā vietā” pamatā ir likumdevēja nostāja uz cilvēku centrētai valsts attīstības pieejai. Proti, par vienu no izaugsmes mērķiem nosakot cilvēka dzīves kvalitātes paaugstināšanu, kas ietver citu starpā vides aizsardzības, veselības, mājokļa, ģimenes, privātuma vienmērīgu un līdzsvarotu pilnveidi.⁴⁷

Valstij ir pienākums rūpēties par apstākļiem, kas ietekmē personu iespējas sasniegt pēc iespējas augstāku veselības līmeni.⁴⁸

Atbilstoši Valsts pārvaldes iekārtas likuma 10.panta piektajai daļai, labas pārvaldības principa realizēšanas mērķis ir, lai valsts pārvalde ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses.

Nav šaubu, ka konkrētā situācija ir radusies vēsturiski, iespējams, kļūdainu padomju laika lēmumu pieņemšanas rezultātā, realizējot autoceļa būvniecību tik tuvu dzīvojamai mājai, kas rada Iesniedzējas tiesību aizskārumu un šobrīd rada slogu valstij, **jo nav arī šaubu, ka šīs vēsturiskās nepilnības šī brīža realitātē ir jānovērš valstij.**

⁴³ Sk. Satversmes tiesas 2004. gada 9. marta sprieduma lietā Nr. 2003-16-05 secinājumu daļas 2. punkts un 2009. gada 6. jūlija sprieduma lietā Nr. 2008-38-03 13.punktu

⁴⁴ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 19.1.punkts.

⁴⁵ Sk. Eiropas Komisijas ziņojuma Eiropas Parlamentam un Padomei par Vides trokšņa direktīvas īstenošanu saskaņā ar Direktīvas 2002/49/EK 11.pantu. 2017.gada 30.marts, COM(2017)151final4. un 6.punktu.

⁴⁶ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2017.gada 19.decembra sprieduma lietā Nr. 2017-02-03 19.1.punkts.

⁴⁷ Latvijas Republikas Saeimas 2005.gada 26.oktobra paziņojums “Par konceptuālā dokumenta apstiprināšanu”.

⁴⁸ Sk., piem., Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2008.gada 29.decembra sprieduma lietā Nr.2008-37-03 11.2.punktu.

8. Tiesībsargam ir piešķirta kompetence, kas tam ļauj risināt cilvēktiesību īstenošanas problēmas tādā veidā, kādā tiesa, likumdevējs vai izpildvara tās nespēj risināt pietiekami efektīvi.

Tiesībsarga uzdevums ir raudzīties, lai tiktu ievērotas cilvēku pamattiesības un veicināta laba pārvaldība.

Labā pārvaldība ir valsts lielākais uzdevums.

Labas pārvaldības princips pieprasa, lai Iesniedzējas cilvēktiesību aizskārums tiktu novērsts un tas tiktu īstenots iespējami efektīvi.

Tiesībsarga ieskatā Īpašuma vai Mājas atsavināšana Iesniedzējas tiesību aizskārums ar trokšņu piesārņojumu novēršanai nav samērīgs risinājums. Vienlaikus ir norādāms, ka Īpašuma vai Mājas atsavināšana var radīt Satversmes 105.panta aizskārums riskus. Proti, lemjot par Īpašuma vai Mājas piespiedu atsavināšanu, privātpersonas izteiktie iebildumi ir jāizvērtē un to neievērošanas gadījumā, it īpaši, ja Iesniedzēja kategoriski iebilst konkrētajā situācijā pret Īpašuma, tā daļas vai Mājas atsavināšanu, jāsniedz saprātīgs pamatojums.

Jāņem vērā, ka Satversmes 105. panta ceturtajā teikumā ir ietverts nosacījums, ka īpašuma piespiedu atsavināšana ir pieļaujama sabiedrības vajadzībām.

Atbilstoši Satversmes 105. panta ceturtajam teikumam īpašuma piespiedu atsavināšana vienmēr būs saistīta ar sabiedrības kopējām interesēm.⁴⁹

Sabiedrības vajadzībām nepieciešamā nekustamā īpašuma atsavināšanas likuma 2.pantā noteikts, ka nekustamo īpašumu atsavina valsts aizsardzības, vides aizsardzības, veselības aizsardzības vai sociālās nodrošināšanas vajadzībām, sabiedrībai nepieciešamu kultūras, izglītības un sporta objektu, inženierbūvju un inženierkomunikāciju būvniecībai vai transporta infrastruktūras attīstībai, kā arī citu sabiedrības vajadzību nodrošināšanai, ja šis mērķis nav sasniedzams ar citiem līdzekļiem.

Tiesībsarga ieskatā, sabiedrības interesēm atbilstoša nebūs situācija, ja īpašums tiek atsavināts tikai tā iemesla dēļ, lai valsts varētu neīstenot Iesniedzējas tiesības uz labvēlīgu vidi.

9. Savukārt attiecībā uz LVC un Satiksmes ministrijas norādīto par Olaines pašvaldības atbildību prettrokšņu pasākumu īstenošanā, uzskatāms, ka [ciema "C"] attīstība ir uzsākta ar tā detālplānojuma apstiprināšanu. Proti, 2004.gada 18.septembrī Rīgas rajona [B pagasta] padome pieņēma lēmumu Nr.12 "Par [B pagasta] saistošo noteikumu "[B pagasta] īpašuma ["C"] detālplānojumu"⁵⁰. Lai arī Noteikumi Nr.597 pieņemti 2004.gada 13.jūlijā un stājās spēkā 17.jūlijā, un likuma "Par piesārņojumu" 18.¹ pants, uz kura pamata izdoti Noteikumi Nr.597, pieņemti 2003.gada 18.decembrī, tas noteica, ka par trokšņa kartēšanu, trokšņa stratēģiskās kartes un rīcības plāna trokšņa samazināšanai izstrādi un ieviešanu attiecībā uz autoceļiem (..)nodrošina Satiksmes ministrija. Vienlaikus ir gūtas ziņas, ka pirmās trokšņa kartēšanas un trokšņa stratēģiskās kartes izdotas 2007.gadā.

Noteikumu Nr.16 13.punktā definēts, ka par trokšņa robežlielumu pārsniegšanu ir atbildīga persona, kuras īpašumā, lietošanā vai valdījumā esošā trokšņa avota darbības dēļ ir pārsniegti trokšņa robežlielumi.

Līdz ar to minētais ir par pamatu tiesībsargam uzskatīt, ka akustiskās diskomforta zonas [ciems "C"] prettrokšņu pasākumu īstenošana ir LVC atbildība.

⁴⁹ Latvijas Republikas Satversmes tiesas 2009.gada 21.oktobra sprieduma lietā Nr. 2009-01-01 12.1.punkts.

⁵⁰ Pieejams: [geolatvija vietnē internetā].

Tomēr, ievērojot akustiskās diskomforta zonas [ciems "C"] prettrokšņu pasākumu īstenošanas kārtu, neapšaubāmi atbilstoši labai pārvaldībai iesaistīšanās šo pasākumu ātrākā realizācijā ir arī Olaines pašvaldības, kuras uzdevums ir vietējo iedzīvotāju tiesību aizsardzība, uzdevums.

Labas pārvaldības principā kā tiesību vispārējo principu kopumā ietverti tiesību vispārējie principi ar vienotu mērķi realizēt personu tiesību vai tiesisko interešu aizsardzību publiskās varas un ikvienas privātpersonas publiski tiesiskajās attiecībās. Valstij un pašvaldībai ir obligāts pienākums raudzīties, lai personu tiesības un pienākumi tiktu ievēroti.

Ministru kabineta 2013.gada 30.aprīļa noteikumu Nr.240 "Vispārīgie teritorijas plānošanas, izmantošanas un apbūves noteikumi" 146.punkts paredz, ka esošajās dzīvojamās un publiskās apbūves teritorijās autoceļu, dzelzceļu un lidlauku, kā arī piesārņojumu radošu objektu tuvumā pašvaldība var paredzēt pasākumus trokšņa mazināšanai, piesārņojuma un citu negatīvu faktoru novēršanai tādā kārtībā un apjomā, kā to nosaka normatīvie akti piesārņojuma jomā.

Vides aizsardzības tiesību pamatprincips „piesārņotājs maksā” — persona sedz izdevumus, kas saistīti ar tās darbības dēļ radīta piesārņojuma novērtēšanu, novēršanu, ierobežošanu un seku likvidēšanu, nozīmē atbildību videi nodarītā kaitējuma gadījumā.

Princips „piesārņotājs maksā” un „piesārņojuma novēršana tur, kur tas rodas” piemērojams tādējādi, ka ikviens, kurš nodara kaitējumu vai risku videi, nes atbildību par to, lai izvairītos, samazinātu un apkarotu šos kaitējumus, briesmas un riskus. Piesārņojumu izraisījušām personām jāatlīdzina izmaksas, kas nepieciešamas, lai dabu atgrieztu tādā stāvoklī, kādā tā atradās pirms piesārņojuma. Tāpat, ir daudzāk efektīvāk nevis meklēt risinājumu pēc tam, kad problēma jau ir radusies, bet gan izstrādāt tādu politiku, kas uzrunā piesārņojuma iespējamās iemeslus⁵¹.

Instrumenti, ar ko vietējā pašpārvalde, nepārkāpjot likuma robežas, var darboties vides aizsardzības jomā, ir teritorijas plānojums.

Ministru kabinets jau 2016.gadā savā viedoklī atbildes rakstā Satversmei tiesai ir atzinis, ka "trokšņa pārvaldības jautājumi esot risināmi kompleksi gan būvniecības un transporta, gan teritorijas plānošanas, gan veselības apdraudējuma novēršanas aspektā, proti, esot nepieciešami kompleksi un starpdisciplināri risinājumi. Īpaši tas attiecoties uz vēsturisku dzīvojamo teritoriju vai nepārdomātu un neilgtspējīgu teritorijas plānošanu vietējo pašvaldību līmenī, kuras rezultātā tiekot pieļauta dzīvojamā apbūve tiešā trokšņa avota tuvumā”.

Līdz ar to pašvaldībām un tostarp Olaines pašvaldībai, plānojot teritorijas attīstību, ir ne vien jārikojas normatīvo aktu noteiktā prasību rāmī, bet arī atbilstoši labas pārvaldības principam ir jāizsver eksponenciāli vides riski un jāpiemēro efektīvi risinājumi, lai tos pēc iespējas novērstu pirms to rašanās.

10. Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija ir izstrādājusi un šobrīd saskaņošanas stadijā atrodas noteikumu projekts "Trokšņa stratēģisko karšu un rīcības plānu trokšņa pārvaldībai izstrādes noteikumi" (21-TA-849) un noteikumu projekts "Satiksmes un rūpniecisko objektu vides trokšņa pārvaldība" (21-TA-871), kas definē nosacījumus attiecībā uz vides trokšņa robežlielumu un mērķlielumu piemērošanu attiecībā uz satiksmes un rūpniecisko objektu radītā vides trokšņa pārvaldību, kā arī

⁵¹ ES vadlīnijas vides jautājumiem un politikai// Pieejams: <http://www.ueapme.com/business-support%20II/Training%20Tools/Confartigianato/Environment/LV-Environmental%20policy.pdf>

aktualizē apbūves teritoriju iedalījumu, kuriem ir noteikti vides trokšņa robežlielumi, saskaņā ar teritoriju attīstības plānošanas normatīvajiem aktiem.⁵²

Rīcības plānā norādīti priekšlikumi normatīvā regulējuma pilnveidošanai trokšņa piesārņojuma mazināšanai nacionālā līmenī.

Vienlaikus tiesībsarga ieskatā rīcības plānā būtu jābūt paredzamiem konkrēti veicamiem pasākumiem un paredzamā laikā, lai varētu zināt, kādas tiesības darbojas noteiktā jomā un noteiktā laikā, lai attiecīgi cilvēki varētu prognozēt savu rīcību. Pretējā gadījumā domājams, ka normatīvo aktu vispārīgais un nekonkrētais regulējums netiks piemērots atbilstoši labas pārvaldības principa prasībām. Turklāt nav izslēgts, ka nākotnē valsts rīcība varētu tikt vērtēta kā cilvēktiesību pārkāpums.

Minētie noteikumu projekti, pārbaudes lietas ietvaros, nav analizēti, taču tiesībsargs pauž cerību, ka pārredzamā nākotnē tiks rasts risinājums trokšņu piesārņojuma mazināšanai un novēršanai.

11. Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11.panta 4.punktu, kas nosaka, ka tiesībsarga funkcijās ir jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu, atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu, izskatījis pārbaudes lietu, **tiesībsargs aicina:**

1) Satiksmes ministriju un VSIA “Latvijas Valsts ceļi” īstenot trokšņa samazināšanas pasākumus Īpašumā;

2) Olaines novada pašvaldību iesaistīties vietējo iedzīvotāju tiesību aizsardzības nodrošināšanā, kā arī plānot teritorijas attīstību, ievērojot personu tiesības dzīvot labvēlīgā vidē,

nosakot sešu mēnešu termiņu rekomendācijas izpildes kontrolei.

Ar cieņu
tiesībsargs

Juris Jansons

Inga Peimane
inga.peimane@tiesibsargs.lv

Šis dokuments ir parakstīts ar drošu elektronisko parakstu un satur laika zīmogu

⁵² <https://tapportals.mk.gov.lv/annotation/3b8f5e3e-d1b0-49e5-bf6c-335111f13d32> .